

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007899271

Дата перевірки:
17.05.2021 22:34:22 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
17.05.2021 23:05:59 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Сігеті Кароліна

Кількість сторінок: 47 Кількість слів: 10642 Кількість символів: 80277 Розмір файлу: 1.24 MB ID файлу: 1007992396

27.1% Схожість

Найбільша схожість: 10.1% з Інтернет-джерелом (<https://coollib.net/b/384617-andriy-lyubka-karbid/read>)

27.1% Джерела з Інтернету

431

Сторінка 49

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

2.42% Цитат

Цитати

17

Сторінка 50

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ОНОМАСТИКА У РОМАНІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «КАРБІД»

СІГЕТІ КАРОЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 014 «Середня освіта

(Українська мова і література)»

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Вайдич Тетяна Василівна

старший викладач

Завідувач кафедри: Бергсасі Аніко Ференцівна

габілітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2021 року

Протокол № _____/2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

ОНОМАСТИКА У РОМАНІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «КАРБІД»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

СІГЕТІ КАРОЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Вайдич Тетяна Василівна

старший викладач

Рецензент: Кордонець Олександр Анатолійович

кандидат філологічних наук, доцент

Берегове 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ	8
1.1. Ономастичний простір художнього твору в дослідженнях науковців.....	8
1.2. Стилiстичні функції найменувань в українській художній прозі.....	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ У РОМАНІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «КАРБІД»	21
2.1. Аналіз літературно-художніх антропонімів у романі А. Любки	21
2.2. Дослідження інших літературно-художніх онімів у романі «Карбід».....	29
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	42

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Багатющим пластом мови є власні назви (оніми), яких у кожній мові набагато більше, ніж назв загальних (апелятивів). Інтерес до ономастичних досліджень в Україні почав активно розвиватись ще у середині ХХ століття, об'єктом яких були переважно реальні власні назви – топоніми, антропоніми, зооніми та ін. З 1960-1980 років розпочато також вивчення літературних онімів, спрямоване на виявлення їх функціонування у художньому тексті. Сформувались окремі школи (Одеська, Донецька та Ужгородська), видано спеціальні словники, монографії, виконано чимало дисертаційних досліджень. Основоположними у цій ділянці ономастики стали праці Ю. Карпенка, В. Михайлова, Є. Отіна. Дещо пізніше з'явилися роботи Л. Белея, В. Галич, В. Калінкіна, М. Карпенко, Г. Лукаш, О. Немировської, Т. Немировської, К. Харламова та ін.

У полі зору мовознавців опинилися оніми різних жанрів художніх творів, поезії, народних пісень, казок тощо. Дослідники почали вивчати ономастикон художніх творів окремих письменників, коло яких постійно розширюється. З-поміж письменників різних епох і напрямків виявилися й закарпатоукраїнські майстри слова І. Долгош, А. Дурунда, Д. Кешеля, В. Ладижець, Ю. Мейгеш, І. Невицька, Ф. Потушняк, Ю. Станинець, М. Томчаній, П. Ходанич, І. Чендей та ін.

Сучасна українська література набирає великі оберти і стрімко розвивається за останні десятиліття. За цей час світ побачив багато нових творчих авторів та чимало якісних та цікавих книг. Сучасна українська література категорично відрізняється від своїх попередників. Сучасні автори використовують нові прийоми, стилі та теми, все те що раніше було забороненим зараз загальноживане і як правило не досконало або неповністю досліджене ні зі сторони літератури ні з сторони мовознавства. Когорту закарпатських письменників вдало поповнив український романіст, поет, перекладач та есеїст Андрій Любка, який хоч і народився у Ризі, тривалий час

жив і творив у м. Виноградів Закарпатської області, закінчивши послідовно Мукачівський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, Ужгородський національний університет, по закінченні якого отримав ступінь бакалавра з української філології, Варшавський університет, де отримав ступінь магістра з балканських студій. Закарпатський письменник, який широко відомий серед молоді своїм унікальним стилем, творчістю та «пригодами». Його твори наповнені ентузіазмом, коханням, подекуди смутком. Головною особливістю є те, що твори легко сприймаються, читач з легкістю може уявити ту чи іншу ситуацію, а також однією з його особливостей є використання діалектизмів, говорів, що повністю відтворює колорит та унікальність Закарпаття.

А. Любка є автором поетичних збірок «Вісім місяців шизофренії», «Тероризм», «Сорок баксів плюс чайові», романів «Малий український роман», «Карбід», «Твій погляд, Чіо-Чіо-сан», збірок оповідань, есеїв і колонок «Кілер. Збірка історій», «Спати з жінками», «Кімната для печалі», «Саудаде», «Кілер+». Чимало поетичних і прозових творів зарубіжних творів переклав англійською, німецькою, сербською, португальською, російською, білоруською, чеською та польською мовами.

Особливий резонанс у суспільстві спричинив роман А. Любки «Карбід, або Неймовірні трагікомічні пригоди однієї шляхетної людини і цілої зграї мерзотників, які дерлися через кордони водою, небом і суходолом, аж змусили героя опинитися в підземному царстві тіней», опублікований літературною корпорацією Meridian Czernowitz у 2015 році.

Суперечливі оцінки нового роману А. Любки висловили читачі й критики, зокрема: І. Колодійчик «Андрій Любка і його літературний тунель у Європу»¹, О. Бойченко «Нотатки на полях «Карбіда»², Т. Трофименко

¹ Колодійчик І. Андрій Любка і його літературний тунель у Європу: інтерв'ю / І. Колодійчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://culture.pl/ru/article/andriy-lyubka-i-yogo-literaturniy-tunel-u-ievgoru>.

² Бойченко О. Нотатки на полях «Карбіда» / О. Бойченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2015/10/02/notatky-na-poljah-karbida/>.

«Частина друга. Красивий»³, Т. Калитенко «Карбід». Посібник із дутого донкіхотства»⁴, О. Супруненко «Карбід», заряджений на потужний вибух»⁵ та ін.

Однак ні в цих, ні в інших дослідженнях, де розглядається своєрідність письменницького хисту А. Любки (наприклад, Н. Коваль «Філогінія Андрія Любки, або Географія чи порнографія?»⁶, М. Гуцуляк «Нарцистичний натуралістичний романтик-верлібрист Любка»⁷, О. Луцишина «Закарпатський Овідій та його метаморфози»⁸ та ін.), автори не аналізують мовні особливості письменника, згадуючи хіба що лексичну «вільність» автора. Разом із тим, А. Любка доволі оригінально використовує стилістичні можливості ономастики.

Обрана тема кваліфікаційної роботи актуальна також і з огляду на те, що об'єкт дослідження, попередньо не був досліджений.

Мета бакалаврської роботи полягає у висвітленні специфіки онімів у романі Андрія Любки «Карбід».

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- охарактеризувати ономастичний простір художнього твору в дослідженнях науковців;
- виявити стилістичні функції найменувань в українській художній прозі;
- проаналізувати літературно-художні антропоніми у романі А. Любки;
- дослідити інші літературно-художні оніми в романі «Карбід».

Об'єктом дослідження є літературно-художні оніми у романі А. Любки «Карбід».

³ Трофименко Т. Частина друга. Красивий / Т. Трофименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2015/12/25/chastyna-druha-krasyvyj/>.

⁴ Калитенко Т. «Карбід». Посібник із дутого донкіхотства / Т. Калитенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.chytomo.com/issued/karbid-posibnik-iz-dutogo-donkixotstva>.

⁵ Супруненко О. «Карбід», заряджений на потужний вибух / О. Супруненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/ART/karbid-zaryadzheniy-na-potuzhniy-vibuh-.html>.

⁶ Коваль Н. Філогінія Андрія Любки, або Географія чи порнографія? / Н. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lyubka.net.ua/index.php/news/159-doslidzhennia-tvorchosti-andriia-liubky>.

⁷ Гуцуляк М. Нарцистичний натуралістичний романтик-верлібрист Любка / М. Гуцуляк // Буквоїд: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2012/11/21/083757.html>.

⁸ Луцишина О. Закарпатський Овідій та його метаморфози / О. Луцишина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrzurnal.eu/pol.archive.html/577/>.

Предмет дослідження – функціонування онімів у тексті художнього твору.

Визначена мета роботи та її завдання передбачають розгляд власних назв за їх розрядами (антропоніми, топоніми, ергоніми і т. д.) і за їх функціями (номінативна, експресивна, виразова тощо).

Методи дослідження. У роботі застосований описовий, філологічний метод, який полягає в розгорнутому описі наявних у творі власних назв. Для їх опису ми спираємося на близький та дальній контекст, що зумовлює використання контекстуального методу.

Теоретико-методологічною основою роботи є теоретичні розробки таких провідних вітчизняних і зарубіжних учених, як Л. Белей, В. Герасимчук, Т. Гриценко, В. Калінкін, Ю. Карпенко, Л. Кричун, Т. Крупеньова, Г. Лукаш, Р. Ляшенко, Г. Мельник, В. Михайлов, Т. Немировська, А. Нечипоренко, Н. Подольська, В. Рогозіна, А. Суперанська, О. Фонякова, М. Худаш та ін.

Структурно Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ

1.1. Ономастичний простір художнього твору в дослідженнях науковців

Ономастичний (онімний) простір мови, який являє собою відкриту систему, що постійно оновлюється, включає всі наявні у мові власні назви – як реальні, так і вигадані.

Як вважає І. Хлистун, онімний простір художнього твору є завершеною, однак не замкнутою системою, причому вона характеризується фрагментарністю об'єктів художнього зображення, що відтворюються у тексті твору. З-поміж численних функцій онімного простору художнього твору основною вважається характеристична. Онімний простір створюється відповідно до основних завдань автора з урахуванням компетентності читача⁹.

Структура простору художнього твору залежить від його функціонального спрямування, від стилістики автора, а також варіюється в різних літературних жанрах. Ядром, центральною частиною онімного простору є антропонімія, важливою складовою у творі виступає також топонімія, решта онімів вважаються фоновими.

Для комплексного аналізу ономастикону твору важливим, на думку Ю. Коржанової та Т. Можарової, є розгляд принципів і способів авторської номінації. Автор використовує різноманітні варіанти комбінацій онімів, зважаючи на жанрові різновиди, ідейно-художній зміст, просторово-часову організацію тексту твору. Дослідниці вважають, що вибір письменником

⁹ Хлистун І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX ст. (семантико-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / І. В. Хлистун. – К. : КНУ, 2006. – С. 7.

власної назви залежить, насамперед, від позиції автора, подієвої ситуації, соціального статусу носія імені¹⁰.

Важливішим постулатом правил номінації є мотивування літературно-художнього оніма, що включає семантичну мотивацію, характерною ознакою якої є зв'язок із семантикою мотивуючої лексеми, фонетичну мотивацію, що передбачає специфічний звуковий варіант оніма, та морфологічну мотивацію у формі визначеної структури оніма.

На погляд Л. Литвин, основними опозиціями, на яких базується ономастичний простір художнього твору, можна вважати:

- імена суб'єктів, тобто антропоніми та зооніми, а також імена об'єктів, до яких належать топоніми, хрононіми, хрематоніми тощо;

- реальні імена суб'єктів чи об'єктів (загальнономовні, які реального референта не мають, а отримують його у художньому тексті, та референційні, тобто імена історичних осіб) та вигадані імена суб'єктів чи об'єктів (інтертекстуальні міфологічні, біблійні, літературні імена та авторські вигадані новотвори);

- імена, що позначають діючих осіб, фонові імена та імена, які характеризують персонажів¹¹.

До реальних антропонімів художнього твору належать етноніми, які можуть бути нехарактеризуючими, тобто вказувати тільки на національність, та характеризуючими, тобто мати експресивне, емоційно-оцінне значення); загальнономовні іменування, представлені нейтральними та конотативними іменами, прізвищами, псевдонімами; референційні іменування, що позначають історичних осіб.

З різноманіття онімів національної ономастики в художніх текстах переважно зустрічаються поетоніми двох розрядів: антропоніми і топоніми,

¹⁰ Коржанова Ю. В. Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії Бориса Олійника) / Ю. В. Коржанова, Т. М. Можарова // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2008. – Вип. 6 (53). – Ч. 2. – С. 78.

¹¹ Литвин Л. М. Характеристична функція художніх імен / Л. М. Литвин // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць. – К. : КНЛУ, 2002. – Вип. 8. – С. 191.

які й визначають увесь ономастичний фон оповіді, за винятком художніх творів спеціального призначення (казки, розповіді про тварин, фантастичні сцени та ін.).

Як слушно зазначає російський дослідник С. Зінін, частка поетичних антропонімів у художньому творі перевищує всі інші, в тому числі й топоніми. Подібна антропоцентричність є найважливішою відмінною рисою ономастичного простору художнього твору. За підрахунками вченого, ономастичний простір «Євгенія Онегіна» О. Пушкіна включає 238 поетонімів, в тому числі поетичні антропоніми становлять 65,1 %, топоніми – 18,9 %, інші (теоніми, астроніми, зооніми) – 15,9 %. Ономастичний простір художніх творів Ф. Достоевського вміщує близько 4400 поетонімів у первинній номінації без урахування різних фонетико- орфографічних і дериваційних варіантів. У цьому поетичному просторі 79,9 % поетонімів припадає на антропоніми, потім 28,1 % складають топоніми і тільки 0,1 % включають в себе інші розряди власних імен¹².

Антропоніми відіграють важливу роль у розкритті головної теми й ідеї, авторського задуму та сюжету, вони є ключовими словами у складній композиції художнього тексту. Робота письменника передбачає добір імен або створення нових на основі наявних моделей та переходу апелювативів у розряди онімів. Завдяки власним назвам читач сприймає художній текст через низку асоціацій, які впливають на розуміння твору та його декодування.

Л. Белей у статті «До проблеми терміно-понятійної нормалізації літературно-художньої антропоніміки» під літературно-художніми антропонімами (ЛХА) пропонує розуміти якраз власні назви персонажів, що функціонують у літературно-художньому тексті, іменуючи їх персонажонімами. Зважаючи на те, що ЛХА – це власна назва персонажа, тобто дійової особи літературно-художнього твору, до числа ЛХА, на його думку, «не слід зараховувати антропонімів, які хоч і вживаються у тексті

¹² Зинин С. И. Введение в поэтическую ономастику / С. И. Зинин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.planeta-imen.narod.ru/litonomastika/vstuplenije.html>.

художнього твору, але називають не персонажів, а реальних чи легендарних осіб, чий імена з тієї чи іншої причини тільки згадуються у літературно-художньому тексті»¹³. Такі антропоніми, стверджує він, найчастіше входять до складу фразеологізмів або згадуються в діалогах персонажів, але ніяк не стосуються жодного з них. До речі, Ю. Карпенко, розглядаючи схожі назви літературно-художньої топонімії, іменує їх онімами заднього плану¹⁴.

Не заперечуючи можливості виконання антропонімами, які вживаються у літературному тексті, але не є ЛХА, певної стилістичної функції, Л. Белей, однак, зазначає, що це не може слугувати підставою для ототожнення їх з ЛХА. Щодо такої категоричності, то Г. Мельник вважає можливим засумніватися, бо як, скажімо, бути з літературною онімією в поезії, де персонажів часто взагалі немає, а присутній лише безіменний ліричний герой. Відтак, за Л. Белеєм, виходить, що оніми в поезії взагалі не є предметом літературно-художньої ономастики, їх має досліджувати стилістична ономастика. Тут, вважає науковець, бачимо ще одне підтвердження крайньої необхідності узгодження й упорядкування ономастичних понять і термінів¹⁵.

Топонімам як складовій ономастичного простору художнього твору, їх функціям у художньому творі в останнє десятиліття все більше уваги приділяють дослідники онімії художнього тексту. Топоніми, як вважає І. Хлистун, є «місткими й ефективними акцентами контексту, що створюють контрасти і світлотінь, підсилюють і приглушують основну тему контексту, створюють головні контури оповіді, зовнішній і внутрішній асоціативні ефекти та діють у чітко заданому автором ключі»¹⁶.

Зокрема, топонімікон українських поетичних творів 50-90-х років ХХ століття відзначається не стільки залученням великої кількості власних назв,

¹³ Белей Л. До проблеми терміно-понятійної нормалізації літературно-художньої антропоніміки / Л. Белей // Проблеми слов'янської ономастики : зб. наук. праць. – Ужгород : УжНУ, 1999. – С. 11.

¹⁴ Карпенко Ю. О. Функції топонімічних назв у творах О. Ю. Кобилянської: До питання про топонімічну стилістику / Ю. О. Карпенко // Творчість Ольги Кобилянської. – Чернівці, 1963. – С. 60.

¹⁵ Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики / Г. І. Мельник // Записки з ономастики : зб. наук. праць. – Вип. 11. – Одеса : ОДУ, 2008. – С. 22.

¹⁶ Хлистун І. Топоніми в художньому тексті (на матеріалі української поезії II пол. ХХ ст.) / І. Хлистун // Урок української. – 2003. – № 10. – С. 24.

скільки розширенням їх функціональних можливостей: традиційне вживання топоетонімів поступається місцем новому, образному. Український поетичний топонім, на думку І. Хлистун, «переростає» рамки семантики локалізації, насичується новими конотаціями, символізується, стає важливим засобом емоційно-образного розгортання художньої структури¹⁷.

Як ми зазначали, Ю. Карпенко виділяє за функціональним навантаженням топоніми «переднього» плану і топоніми «заднього» плану. Подібний поділ здійснює також Г. Лукаш, яка зазначає, що топоніми, реалізуючи мистецький задум, «створюють своє семантичне поле по відношенню до системи дійових осіб. Вони або безпосередньо стосуються життя героя, вказують на координати його місцеперебування, або служать орієнтирами у світлі існування другорядних осіб»¹⁸.

Дослідниця з Росії О. Фоякова зауважує, що «географічні назви виконують особливо важливу роль в тексті: служать композиційно-мовленнєвим засобом створення документальності оповіді в авторській мові, по-різному розкриваючи образ автора-оповідача; пов'язані з розвитком сюжету й мікротем тексту; трапляються і в мові персонажів, виконуючи різноманітні функції»¹⁹.

Щодо функцій топонімів, О. Фоякова, зважаючи на емоційне забарвлення і зміст контексту, виділяє такі семантико-стилістичні функції власних назв, що зберігають номінативну функцію як загальну:

- реально-географічна, нейтрально-описова;
- знижено-побутова, конкретно-біографічна;
- просторічно-комічна, гумористична;
- піднесено-лірична, поетична²⁰.

¹⁷ Там само. – С. 25.

¹⁸ Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Г. П. Лукаш. – Дніпропетровськ : ДНУ, 1997. – С. 8.

¹⁹ Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте : учеб. пособие / О. И. Фоякова. – Л. : Наука, 1991. – С. 83-84.

²⁰ Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте : учеб. пособие / О. И. Фоякова. – Л. : Наука, 1991. – С. 88.

На її думку, зважаючи на роль у мовній композиції макротексту, всі топоніми можна поділити на три групи. До першої групи належать топоніми, безпосередньо пов'язані з розвитком сюжету, з перипетіями зовнішнього та внутрішнього життя головного героя. До другої групи слід віднести назви таких об'єктів, що не мають безпосереднього зв'язку з розвитком сюжетної дії. До третьої групи дослідниця відносить топоніми, які характеризують біографію, описують місце народження другорядних персонажів або слугують описом певного місця події в незначних епізодах²¹.

Розвиток ономастики за А. Зубком поділяють на три етапи:

- До академічна до середини ХІХ століття – період коли створюються перші словники власних імен і з'являються наукові розвідки із зазначеної проблематики;
- З'являються академічні та філологічні дослідження з ономастики, другий період охоплював другу половину ХІХ століття – першу половину ХХ століття;
- Третій етап охоплював другу половину ХХ століття та першу половину ХХІ століття, у цей період ономастичні дослідження здійснюється поряд із філологами та історикам.²²

Основні аспекти вивчення онімів – структурно словотвірний і лексико-семантичний. Структурно власні назви можуть бути або однослівними (ономастичні лексеми), або -дво чи багатослівними назвами (ономастичні синтаксеми). Ономастичні лексеми можуть мати у своєму складі одну основу або можуть об'єднуватися в одне неподільне ономастичне ціле, (два і більше основ).²³

Кваліфікація власних назв складає систему власних назв, що складається з таких розділів:

- Антропоніми (власні назви, прізвищ, ім'я по батькові);

²¹ Там само. – С. 84.

²² Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.Д.Скорук. –2-ге вид., доп. –Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – С. 272

²³ Там же.

- Топоніми (назви географічних об'єктів), яка в свою чергу розділяється на такі галузі:
- гідроніми (власні назви водних об'єктів);
- ойконіми (назви населених пунктів), астіоніми (назви міст), комоніми (назви сіл);
- ороніми;
- мікротопоніми (назви мікрооб'єктів, поля, ліси тощо);
- гідроніми (також мають свої підпункти);
- астроніми (назви небесних тіл);
- зооніми (клички тварин);
- хрононіми (власні назви відрізків часу);
- теоніми (назви божеств);
- міфоніми (власні назви у міфіх, казках);
- ергоніми (назви партій та організацій);
- хороніми (назви великих областей, як географічних так і історичних);
- хрематоніми (назви предметів матеріальної та духовної культури)

Цілком очевидно, вважає М. Максимюк, що топоніми «переднього плану» будуть більш частовживаними, ніж топоніми «заднього плану», оскільки вони «прив'язані» до онімів на позначення персонажів, що функціонують у художньому творі. Топоніми у романі необхідно розглядати у контексті, як складову єдиного цілого – онімного простору роману. Без контексту топонім не мав би ніяких додаткових конотацій, окрім локалізації дії. А в лексичному оточенні топонім здатний підсилити експресивність і емоційну виразність²⁴.

Крім антропонімів і топонімів в ономастичний простір художнього твору входять, хоч і в значно меншій мірі, інші розряди онімів, кількість яких

²⁴ Максимюк М. В. Особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» / М. В. Максимюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 97.

у творах значно різняться залежно від жанрів, тематики, авторської концепції, інших факторів.

Наприклад, досліджуючи ономастикон поезій І. Жиленко, О. Забужко, Ю. Покальчука, О. Остроушко відзначає, що типовим для цих авторів є вживання, поряд із антропонімами і топонімами, біблійних антропонімів, міфонімів. Зокрема, міфоніми, на думку дослідниці, стають знаками культури, актуалізують смисл. Вони символічно позначають якесь явище, характеризують стан речей чи людину, служать засобом образного відтворення дійсності²⁵.

Отже, ономастичний простір варто трактувати як сукупність власних назв, які використовують у мові певного народу для найменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів.

1.2. Стилiстичнi функцiї найменувань в українській художній прозі

Специфіка образно-художнього осмислення слова відбивається і на функціях власних назв, які включені до складу літературного твору. У художньому тексті оніми підлягають функціональній перебудові, і головними стають інші функції, домінування певною з яких залежить, насамперед, від жанру твору. Незважаючи на те, що питання функціонування онімів у художніх текстах стають об'єктом дослідження практично всіх мовознавців, цілісної класифікації функцій власних назв у художньому тексті нема досі. Тим більше, що літературна ономастика постійно розвивається, даючи нові матеріали для внесення змін у підходи для класифікації функцій онімів у текстах художніх творів²⁶.

²⁵ Остроушко О. Семантичні й функціональні особливості онімів у поезії І. Жиленко, О. Забужко, Ю. Покальчука / О. Остроушко // Філологічні студії. Науковий вісник КНУ : зб. наук. праць / за заг. ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 2012. – Вип. 8. – С. 246.

²⁶ Мініна О. [Проблема класифікації функцій поетонімів у художньому тексті](http://book.net/index.php?p=achapter&bid=19893&chapter=1) та їх розрядів за денотатом / О. Мініна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=19893&chapter=1>.

О. Суперанська наполягає на тому, що в мовленні можливі тільки чотири функції власних імен, а саме: 1) комунікативна (повідомлення, репрезентація), коли ім'я, відоме співрозмовникам, слугує основою повідомлення; 2) апелятивна (заклик, вплив); 3) експресивна (виразова), у якій зазвичай виступають загальновідомі імена, що перебувають на шляху перетворення на загальні; 4) дейктична (вказівна), у якій зазвичай вимовлення імені супроводжується вказівкою на об'єкт²⁷.

Дослідниця також наголошує, що ідентифікація, звернення, виділення, перерахування, диференціація, описування належать до комунікативної функції, деталізуючи та уточнюючи її. Стосовно ідеологічного та емоційного навантаження імен, то науковець не вважає його особливою функцією. «Вказівка на спорідненість, соціальний статус та походження, – пише вона, – слугують швидше елементами інформації імені, ніж його особливими функціями»²⁸.

В. Михайлов розглядає основні функції антропонімів персонажів, вигаданих письменником, та власних імен історичних осіб, які допомагають авторові втілити у творі власні задуми. У цьому плані він виокремлює функції:

- художньо-образної характеристики діючих осіб твору;
- псевдонімів, прізвиськ персонажів;

3) вираження певних ідей або окремих думок, які висловлює письменник або персонаж, за допомогою відомих імен;

4) відтворення у творі особливостей певної історичної епохи, національної специфіки²⁹.

Вивчивши ономастичні аспекти поезії Ліни Костенко, М. Мельник виділила шість функцій власних назв у творах поетеси:

²⁷ Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – С. 272-273.

²⁸ Там само. – С. 276.

²⁹ Михайлов В. Н. Специфика собственных имен в художественном тексте / В. Н. Михайлов. – Симферополь : СГУ, 1979. – С. 98.

- номінативну функцію, яка переважає при ідентифікації об'єкта, позначеного цією власною назвою;
- хронотопічну функцію при потребі вказати певний час і місце певної події;
- характеристичну функцію, яка дає змогу оніму кваліфікувати саме носія імені;
- функцію образності, тропеїчності, виражальності;
- експресивну функцію;
- текстотвірну функцію онімів³⁰.

В. Калінкін поділяє функції онімів у художній літературі на:

- мовні, з-поміж яких окрему роль відіграють номінативна, ідентифікаційна, диференційна функції;
- характеристичні;
- власне поетичні для використання власного імені в посиленні виражальності³¹.

Разом із тим, науковець прогнозує появу нових функцій онімів, оскільки існує принципова нескінченність художнього пошуку³².

Н. Васильєва відтворює класифікацію німецького ученого Д. Лампінга (1983 р.), який виділив сім функцій власних назв у художніх текстах у ґрунтовній праці з літературної ономастики «Ім'я в нарративі: до поетики особового імені». До визначених Д. Лампінгом функцій додає ще одну власну. У результаті вибудовується такий ряд функцій: ідентифікація персонажа та (або) місця; створення і підтримка ілюзорності достовірності оточення оповіді; характеристична; функція виділення і групування персонажів; функція перспективації, тобто участі власного імені в перспективі оповіді; естетична; міфологічна; деконструктивна. Остання притаманна переважно

³⁰ Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко: автореф. дис. ... канд. філол. наук /М. Р. Мельник. – Одеса: ОДУ, 1999. – С. 17-18.

³¹ *Калинкин В. М. Поэтика онима / В. М. Калинкин. – Донецк : Юго-Восток, 1999. – С. 279.*

³² *Калинкин В. М. Литературная ономастика или поэтика онима: метод. указ. к спецкурсу/В. М. Калинкин. – Донецк : ДонНУ, 2002. – С. 25.*

художнім текстам постмодерної літератури³³.

Розглянувши відмінності загальнонародної ономастики від літературної, Ю. Карпенко сформулював думку, що, у зв'язку з детермінованістю літературної ономастики та її функціональною перебудовою, найголовнішою стає не номінативна (ідентифікаційна), а стилістична функція, у якій він розрізняє інформаційно-стилістичний та емоційно-стилістичний різновиди³⁴.

Заперечуючи можливість застосування до літературно-художньої антропонімії традиційного членування на класи, Л. Белей пропонує класифікувати її за стилістичною функцією, яка ґрунтується на принципі стилістичної домінанти, а відтак виділяє чотири групи літературних антропонімів: нейтральні, характеристичні, дейктичні та ідеологічні³⁵. Вчений також підкреслює, що «ознак певного стилістичного типу ЛХА набуває завдяки його конкретній стилістичній значущості»³⁶. Зокрема, характеристичні антропоніми він поділяє на чотири види стилістичної значущості: соціальна, національно-регіональна, часова, інформаційно-оцінна. «Ідеологічним літературно-художнім антропонімам, – коментує дослідник, – притаманна політико-оцінна стилістична значущість, дейктичним (вказівним) – власне ідентифікаційна, а нейтральні виконують суто номінативну функцію. Цю класифікацію літературно-художньої антропонімії, принаймні в основних рисах, очевидно, можна перенести і на інші розряди літературно-художніх онімів»³⁷.

Характеристична роль антропонімів у художньому творі, що суттєво відрізняє літературні імена від реальних, є однією з найважливіших їх функцій. Первинне значення оніма в реальній ономастиці є послабленим, але автор його активізує у творі, що посилює враження. Така роль оніма пов'язана

³³ Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста / Н. В. Васильева. – М. : Академия гуманитарных исследований, 2005. – С. 131.

³⁴ Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі / Ю. О. Карпенко // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – Вип. 37. – С. 170.

³⁵ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX-XX ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 9.

³⁶ Там само. – С. 10.

³⁷ Там само.

не тільки з контекстом, а також із ставленням інших героїв до носія такого найменування. Це, насамперед, стосується промовистих імен та прізвищ.

Замінники імені, передовсім семантично наповнені експресивні апелятиви, додатково характеризують свого носія і доповнюють інформацію, закладену в антропонімах, особливо тоді, коли контекст потребує чітко визначеного ставлення до персонажа.

Оніми можуть виражати різні емоції та суб'єктивну оцінку, виявляючи ставлення автора до героїв твору, настрої автора і персонажів. На експресивність антропоніма впливають словотвірні, лексико-семантичні та лексико-стилістичні чинники. Найбільш продуктивним способом творення антропонімів є афіксація. Оніми, утворені за певними моделями і за допомогою різних афіксів, відтворюють весь спектр людських почуттів.

Найменування, утворені лексико-семантичним способом, за основу беруть апелятиви, семантика яких поширюється за допомогою додаткових емоційно-оцінних компонентів, які виражають певне ставлення до персонажів.

На експресивність онімів впливає їх стилістична маркованість, що досягається розмовною, діалектною, екзотичною варіативністю власних назв. Сюди ж з повним правом можна віднести історизми та архаїзми.

Експресія, зазначає В. Чабаненко, – «це не те, що надає мовленню емоційності, образності, характерності, а те, що саме породжується емоційністю, образністю, характерністю мовлення»³⁸. Ця особливість мовлення підсилює діючу силу вислову.

В. Рогозіна під експресивно-стилістичним забарвленням розуміє допоміжну виражально-зображальну властивість елемента мови, підкреслюючи залежність експресії онімів у художній прозі від їх конотативної наповненості³⁹.

³⁸ Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови : монографія / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – С. 7.

³⁹ Рогозіна В. И. Референтная коннотация антропонимов в языке произведений исторического жанра / В. И. Рогозіна // Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации. – Донецк : ДонНУ, 1993. – С. 148.

До основних факторів створення експресії в іменах слід віднести:

- внутрішню форму власних імен, створених письменниками;
- збіг найменування персонажа із загальновідомим історичним, міфологічним, літературним власним іменем;
- словотвірну специфіку власних імен, зокрема створення та використання подвійних прізвищ, які нерідко виконують сатирично-гумористичну роль;

4) експресивність фонетичної будови онімів⁴⁰.

Отже, літературно-художня антропонімія, на відміну від реальної, виконує найрізноманітніші стилістичні функції. У реальному житті ім'я не викликає таких особливих емоцій, як літературне. Антропонім, створений творчою уявою автора твору, стає конотативно забарвленим, що надає йому максимальної виразності. Форма літературно-художнього антропоніма певним чином співвідноситься з художнім образом, а етимологія імені має тісний зв'язок із ним. Ступінь варіативності антропоніма суттєво впливає на його яскравість та емоційність, що особливо виявляється у критичних, сатиричних, химерних творах.

⁴⁰ Михайлов В. Н. Специфика собственных имен в художественном тексте / В. Н. Михайлов. – Симферополь : СГУ, 1979. – С. 38.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ У РОМАНІ АНДРІЯ ЛЮБКИ «КАРБІД»

2.1. Аналіз літературно-художніх антропонімів у романі А. Любки

За жанром «Карбід» є пригодницьким, авантюрним романом. В його основу ліг дійсний факт наявності тунелю на українсько-словацькому кордоні, який тривалий час експлуатували контрабандисти⁴¹.

Коротко викладемо сюжет цього роману.

Учитель історії в школі міста Ведмедів Тис після падіння в каналізаційний люк задумав спорудити підземний хід, який може об'єднати Україну та Євросоюз і через який можна нелегально провести тунелем усіх українців у ЄС. Після цього Євросоюз змушений бути прийняти Україну до свого складу. Учитель пропонує місцевим контрабандистам узяти участь у реалізації цього проект, виношуючи при цьому свої плани стосовно використання тунелю. Тунель будують у центрі міста, замаскувавши будівництво під спорудження фонтану, який має відкритися на День незалежності України. Безпосередньо перед завершенням спорудження тунелю контрабандисти вирішують позбавитися від Тиса, який зі своєю ідеалістичною ідеєю лише заважатиме їм використовувати тунель для оборудок. Підслухавши їхню розмову, Тис вирішує втікати тунелем до Угорщини, прихопивши із собою свою дружину. Однак утікачі потрапляють у пастку в тунелі, який унаслідок незавершеності робіт заповнився водою. Не маючи змоги покинути закритий з обох тунель боків Тис із своєю дружиною гинуть.

⁴¹Тунель між Україною та Словаччиною будували на очах мешканців Ужгорода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/tunel_mizh_ukrainoyu_ta_slovachchynoyu_buduvaly_na_ochah_meshkantsiv_uzhgoroda_114873.html.

Зі зізнання самого автора в інтерв'ю І. Колодійчик, його роман є алюзією на твір XVIII століття «Кандід, або Оптимізм» Вольтера, в якому французький філософ-просвітник визначив ментальний кордон між Західною і Східною Європою. Роман А. Любки викликає відчуття, що в Україні немає чіткої європейської перспективи, тому він вирішив назвати свій твір «Карбід, або Песимізм»⁴².

Незважаючи на такий настрій автора, книга сповнена дотепного гумору, і читається з легкістю. Щодо мови роману, то вона відповідає сучасним тенденціям вільного поводження з лексикою будь-якого пласту.

Проаналізуємо використання письменником онімного багатства української мови.

Ономастичний потенціал антропонімів виявляється в різноманітних комбінаціях, які втілюються у формулі імені, можливості створювати парадигматичні ряди, в їх конотативних властивостях. Художній текст дає змогу оцінити своєрідність і вагомість ономастичних слів у їх контактному чи дистактному аспекті. Виходячи з цього, літературну ономастику М. Карпенко визначає як «гру» загальномовними нормами, здійснювану автором»⁴³.

Як слушно зазначає М. Поляков, зв'язок оніма з персонажем полягає в розумінні принципів номінації: мотив номінації виявляє причину появи імені, спосіб номінації показує, за допомогою яких мовних засобів здійснюється принцип, який виявляє підставу для зв'язку імені з об'єктом, що називається⁴⁴.

Автором процесу номінування персонажів виступає письменник, який обирає структуру, фонетичне оформлення, виявляє можливий зв'язок антропоніма з апелятивом або з якимось іншим онімом. Для цього письменник використовує особові імена з різними їх варіаціями, прізвища, прізвиська, інші

⁴² Колодійчик І. Андрій Любка і його літературний тунель у Європу : інтерв'ю/І. Колодійчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://culture.pl/ru/article/andriy-lyubka-i-yogo-literaturniy-tunel-u-ievgori>.

⁴³ Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: зб. статей / Ю. О. Карпенко. – Одеса: Астропринт, 2008. – С. 12.

⁴⁴ Поляков М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики / М. Я. Поляков. – М.: Сов. писатель, 1986. – С. 84-85.

засоби номінації. Це дає автору змогу вживати різні варіанти антропонімів, не повторюючи їх у тексті. Добір антропоніму дозволяє митцю глибше розкрити образ героя, нерідко він відображає оцінку автора, його ставлення до створених ним «мешканців» твору.

Традиційно антропонімікон художнього тексту, а особливо історичного роману, зазначають В. Герасимчук та А. Нечипоренко, «містить антропоніми на позначення діючих персонажів, принагідно згадуваних осіб, через вчинки й дії яких докладніше окреслено головних героїв, а також імена діячів історії, культури тощо»⁴⁵.

Антропоніми мають зв'язок з іншими засобами авторської характеристики, наприклад, його поєднання з апелятивом надає індивідуальну характеристику персонажа. Нерідко ставлення автора до свого героя виявляється за допомогою вживання поряд із антропонімом прикметника. Замінники антропонімів додатково характеризують свого носія і доповнюють інформацію, закладену в них.

Поширеною в письменницькій творчості є антономазія – різновид метонімії, побудованої на вживанні власного імені замість загального для характеристики персонажа за його індивідуальними вчинками, переконаннями, зовнішніми рисами⁴⁶.

Часто автори творів уміло застосовують стилістичну фігуру, яка містить указівку, аналогію чи натяк на певний історичний, міфологічний, літературний, політичний або ж побутовий факт, закріплений у текстовій культурі або в розмовному мовленні, що отримав назву «алюзія». Уживаючи цей засіб, митець розраховує на вміння читача зрозуміти цей натяк. Як уточнюють В. Герасимчук та А. Нечипоренко, «на рівні загального контексту твору алюзія допомагає письменнику реалізувати задум, розкрити ідею твору

⁴⁵ Герасимчук В. А. Антропоніми: історія і сучасність: навч. посіб./В. А. Герасимчук, А. Ф. Нечипоренко. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2002. – С. 9.

⁴⁶ Антономазія//Енциклопедичний словник класичних мов/Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін.. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. – С. 40.

в цілому, а на рівні вужчого контексту таке ім'я приховує натяк на дії та вчинки лише певного персонажа»⁴⁷.

Із восьми героїв роману «Карбід» – шестеро це контрабандисти.

Головний герой твору – шкільний учитель історії **Михайло Олексійович Чвак**, якого автор представляє як *справжнього діяча, вібратора духу, лідера*⁴⁸ (К.) На уроках школярі називали його **Михайлом Олексійовичем**, а поза очі – **Карбідом**. Секрет цього неофіційного іменування розкривається просто: *в тілі вчителя відбувається занадто активний газообмін, настільки активний, що часто-густо навіть виходить поза межі тіла, і тоді у всього класу забиває памороки від задухи. А запах схожий на карбід кальцію* (К.)

Сам **Чвак** називає себе **Тисом**, і під цим найменуванням він переважно «проживає» в романі. Своє прізвисько головний герой мотивує аналогією з імператором **Тиберієм**, який називався за річкою **Тибр** у **Римі**, а в Закарпатті тече річка **Тиса**, тому він – **Тис**.

Марічка, дружина **Тиса**, відверто глузує над прізвиськом чоловіка, не вишукуючи парламентські вирази:

– *То чого ж ти тоді Тисом назвався, а не Тисерієм, га? Воно б тобі дуже пасувало: за що не візьмешся – на тому й всереєшся* (К.).

– *Так ти, Тисерію, візьми й зроби наступне покоління, а то я тебе в ліжку вже рік не бачила – ночуєш у кріслі, навіть власної жінки боїшся! Гер-рой! Тис... Хуйис!* (К.).

Колишній однокласник **Тиса** контрабандист **Ікар** мав ім'я **Степан**, а оскільки походив з угорської родини, то називали його угорським відповідником **Іштван**. Своє прізвисько він отримав за те, що налагодив контрабанду повітряним шляхом, спробувавши до того різні інші незаконні переміщення товару за кордон. Про це дотепно натякає автор: **Ікара** не назвали

⁴⁷Герасимчук В. А. Антропоніми: історія і сучасність: навч. посіб./В. А. Герасимчук, А. Ф. Нечипоренко. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. – С. 11.

⁴⁸Любка А. Карбід: роман / А. Любка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rulit.me/books/karbid-read-481628-1.html>. Далі в роботі посилаємося на це джерело у круглих дужках з позначкою К.

Іхтіандром, Амфібією чи Курськом лише тому, що дуже швидко після описаних подій його бізнес з води здійнявся до небес (К.).

Ще одним контрабандистом був румун *Мірча*, який за свої «досягнення» в контрабандній справі отримав прізвисько *Геній Карпат*. Проте, повідомляє нам автор, своє прізвисько він недолюблював, оскільки таким прізвиськом і його модифікацією – *Сонце Карпат* – називали колишнього лідера соціалістичної Румунії *Чаушеску*, який, як відомо, погано кінчив.

Ще одним учасником злочинного угруповання був гробар *Ічі*, якого *Ікар* і *Геній Карпат* хотіли використати для брудної фізичної роботи. Його зовнішній вигляд, зокрема величезний горб на спині, давали підстави школярам, які ознайомилися з твором В. Гюго «Собор Паризької Богоматері», обзивати гробаря *Квазімодо*: «*Квазімодо, Квазімодо, де твоя Есмеральда, уже закопав?*» (К.). У середовищі вчителів гробаря між собою називали не інакше, як *Ічі-хуй-ти'-в-плічі*. Що й казати – інтелігенти!

Технічний бік обладнання забезпечували брати *Ігор* та *Йося Ляхи*.

До складу злочинної групи входили також люди, які посідали певні посади у суспільстві: міський голова Ведмедева *Золтан Степанович Барток* – людина з дуже сумнівним минулим і патологоанатом Ведмедівської лікарні *Уляна Дмитрівна Крук* – вона ж *Дияволиця* та *Дохторка*.

Крім головних героїв у романі згадуються й другорядні, епізодичні персонажі, а саме:

- учительки *Ліза Павлівна*, яка навчала Тиса та Ікара, *Пресікаєнко Степанида Іллівна*;
- місцевий поет *Святослав Конар* – автор присвяти своїй «улюбленій» учительці, початкові букви якої відобразили його ставлення до неї;
- старший сержант міліції *Лисенко*, який брав участь у розкритті шахрайства майбутнього мера *Бартока*;
- секретарка Бартока *Зоя Леонідівна*;
- місцевий алкоголік на прізвисько *Шланг*;
- новий міський гробар *Міклош Свищо* на прізвисько *Рибалка* та ін.

Імена історичних осіб виконують у романі номінативно-інформативну функцію, відтворюють колорит певної епохи.

Зокрема, автор повідомляє про князя *Данила Романовича*, київського князя *Володимира Великого* та його дочку *Анастасію*, котра стала дружиною угорського короля *Ондраша*, а отже – королевою Угорщини. Багато уваги в романі приділено князю Трансільванії, керівникові антигабсбурзької національно-визвольної війни угорського народу 1703-1711 років *Ференцу Ракоці*.

Також згадується ім'я боснійського серба *Гаврили Принципа*, який убив ерц-герцога австрійського *Франца-Фердинанда Габсбурга* та його дружину графиню *Софі* у Сараєві, що призвело до початку Першої світової війни.

Із гумором А. Любка пише про мотиви обрання Тисом фаху: *Адже він тому й вступив на історичний, що був патріотом України, змалку мороз йшов йому шкірою, коли він думав про славне козацьке минуле, бороду Грушевського чи вуса Чорновола* (К.).

Згадує автор і сучасних політиків: *Мілошевича, Путіна*, який захотів *убити тисячі людей, а мільйони приректи на нещастя* (К.), колишнього главу України, коли говорить, *закарпатці, хоч і живуть у найзахіднішій області України, на всіх виборах голосували за проросійську Партію Регіонів і Януковича* (К.).

Цікаво, що в іншому місці, описуючи шлях Ікара депутати, письменник не називає *Януковича*, а тонко натякає на нього: *Тюремне минуле не завадило виборцям проголосувати за кандидата, який у програмі клявся поважати закон і покращувати життя вже сьогодні – зрештою, на початку того ж року українці обрали президента-зека, тож Ікар добре вписувався у парадигму побудови нової еліти*.

Про знання письменником світового й українського мистецтва свідчить використання ним антропонімів видатних діячів:

- українського письменника, поета, перекладача, культурного і громадського діяча священика *Івана Величковського*;

- українських письменників і поетів: *Шевченка, Маланюка, Симоненка* та ін.;

- зарубіжних письменників: *Булгакова, Вольтера, Сервантеса* та ін.;

- героїв відомих творів світового мистецтва: ... якщо ви – *Робінзон Крузо* чи граф *Монте Крісто*, у вас екстремальні умови й іншого виходу немає (К.); Головна героїня «*Кандіда*» *Кунігунда*, яку й розшукує закоханий головний герой (К.); згадувані вже нами *Квазімодо, Ікар* та ін.

Часто автор використовує такі прецедентні імена для порівнянь:

Я не наймався бути Мойсеєм українського народу на шляху євроінтеграції (К.);

Поїхати з першої спроби вдалося не дуже далеко: штанину зажувала зірочка, ногу скрутило – і незграбний велосипедист, утративши керування, з гуркотом, як Дон Кіхот, звалився зі свого залізного коня ще у власному дворі (К.);

З радістю прибулого додому Одиссея історик усівся на унітаз (К.);

Як випав колись Ньютону – яблуком на голову (К.).

Про композитора *Бейлу* автор пише, що хоч він мав ім'я угорське, але музику писав транснаціональну (К.).

З-поміж сучасних співаків А. Любка повідомляє про *Земфіру* і Діму Білана, чомусь «перехрестивши» його: *Так ось, кілька років тому російський учасник Євробачення Діма Клан чи щось подібне, вирішив придбати собі перемогу на Євробаченні.*

Вживання імен історичних осіб є свідченням глибокої обізнаності автора з надбанням рідної та світової культури, його поваги до титанів світового мистецтва.

Щодо структури антропонімів аналізованого роману, то можна виділити: одно-, дво- та багаточленні літературно-художні утворення.

Одночленні антропоніми у творі включають номінації, які є іменем, прізвищем, зрідка – патронімічною назвою (*Тис, Ичі, Золтан, Франц-Фердинанд*).

Двочленні назви осіб становлять найбільшу групу номінацій. Вони включають поєднання таких характеристик особи, як ім'я та ім'я по батькові, ім'я та прізвище, назву посади та прізвище, характеристику вдачі та ім'я тощо, таким чином, розподіляються на більш деталізовані групи.

Повне, офіційне тричленне найменування героя (прізвище + ім'я + по батькові), вживається у романі досить рідко, оскільки таке вживання не є характерним для західного регіону. Як правило, А. Любка використовує таку формулу, коли представляє героя читачеві: наприклад, *Михайло Олексійович Чвак*.

Важливо зазначити, що найменування, які складаються із кількох компонентів, більш детально інформують про конкретного персонажа, одразу називаючи його соціальні, зовнішні, поведінкові та інші особливості у поєднанні з власним іменем (ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько). При цьому багатоеlementна назва героя твору може не лише містити іменники-найменування, а й прикметники – якісні характеристики персонажа, причому якщо коло субстантивів на позначення особи є чітко визначеним, періодично повторюваним, то ад'єктиви є доволі різноманітними за значенням⁴⁹.

Номінації осіб, які мають багатоеlementну структуру, у романі містять як іменники-антропоніми, так й іменники-апеллятиви. Набір значень іменників-апеллятивів у багаточленних конструкціях є тим самим, що й у двочленних: назва посади, військового чи релігійного звання, соціального статусу, титул, етикетна назва, за віковою приналежністю тощо (*учителька Пресікаєнко*

⁴⁹ Наумова Т. М. Номінація особи у сатирично-гумористичних текстах Івана Франка та Володимира Самійленка : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т. М. Наумова. – К. : Інститут української мови НАН України, 2005. – С. 6.

Степанида Іллівна, міський голова Ведмедева Золтан Степанович Барток, Уляна Дмитрівна Крук, патологоанатом Ведмедівської лікарні та ін.).

Таким чином, літературно-художні антропоніми А. Любки мають здатність узагальнювати одним словом найбільш типові риси денотата, у яких яскраво проявляється характер, дотепність їх творців, творчий дух народу.

2.2. Дослідження інших літературно-художніх онімів у романі «Карбід»

Чисельною групою онімів у романі «Карбід» є топоніми.

Досліджуючи особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві», М. Максимюк поділяє цей вид онімів на макротопоніми (*Азія, Україна, Румунія, Советський Союз, Угорщина* та ін.), хороніми (*Північна Буковина, Бесарабія, Кубань, Холмщина, Гатчина* тощо), ойконіми (*Чернівці, Київ, Москва, Берлін, Париж* та ін.), гідроніми (*Волга, Чорне, Балтійське і Каспійське моря, Дніпро, Дністер, Тихий океан* тощо), ороніми (*Карпати, Кавказ, Іранське нагір'я* та ін.) тощо.

Крім названих, дослідниця виділяє ряд мікротопонімів, до яких відносить урбаноніми: агороніми (*Майдан Незалежності, Марієн пляц*), годоніми (*Кенігсберзьке шосе, Хрещатик*), ойкодомоніми (*Чернівецький університет, Дофтана*)⁵⁰.

Орієнтуючись на такий поділ топонімів, проаналізуємо їх використання у романі А. Любки «Карбід» .

Центральним і найбільш уживаним є макротопонім **Україна**, трапляється майже на багатьох сторінках роману, проте переважно для виконання номінативної, диференційної функції: як окремий топонім або у складі словосполучень: *«Верховна Рада України», «Президент України»* тощо.

⁵⁰ Максимюк М. В. Особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» / М. В. Максимюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 97.

Україна для головного героя – найбільша цінність. Саме заради неї він і замислив будувати тунель. Він завжди думає про Україну, тому топонім **Україна** є не просто назвою держави, а виступає символом високих прагнень Тиса, що, зокрема виявляється в такому складному утворенні, як **Ненька-Україна**: «Як він тішився, коли Советський Союз розвалився, коли **Ненька-Україна** нарешті стала незалежною!» (К.).

Як слушно зазначає М. Максимюк, складник *Ненька* (у власній назві *Ненька-Україна*), як і топонім *Ненька* (у значенні *Україна*), запозичений, мабуть, з фольклору або з творів українських письменників, адже саме там нерідко бачимо звертання до України як до матері⁵¹.

Тис мріє, що його визнають людиною, що здійснила свою місію та об'єднала нарешті багатостраждальну **Україну з матір'ю-Європою** (К.).

Серед інших макротопонімів у романі найчастіше використовуються власні назви **Західна Європа, Європа, Європейський Союз** (та його аббревіатури **Євросоюз, ЄС**), **Угорщина, Словаччина, Румунія**. ...приблизно на зламі тисячоліть пальне і в **Україні** почало коштувати не набагато дешевше, ніж в **Угорщині, Румунії чи Словаччині**, тож перевозити його стало вже не аж так вигідно. Бензин і соляра поступилися відтак цигаркам, акциз на які в **Євросоюзі** був майже вдесятеро вищим за український (К.).

Згадуються також інші країни світу: **Китай, Пакистан, Сполучені Штати, Італія, Португалія, Індонезія** та ін. Принагідно автор нагадує читачам такий факт, який, може, не всі знають: *Сподіваюся, ви, на відміну від решти, знаєте, що Голландія й Нідерланди – це одна й та ж держава* (К.).

Ставлення А. Любки до Росії, яка анексувала Крим і внесла безлад у життя на Сході України, можна зрозуміти із фрази: *А тепер ця шизофренічна війна з дурною Росією...* (К.).

Крім макротопонімів, які мають сучасні назви, письменник наводить їх колишні варіанти, які вже стали історизмами: **Київська Русь, Советський**

⁵¹ Максимюк М. В. Особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» / М. В. Максимюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 99.

Союз (Радянський Союз), Австро-Угорська імперія, Югославія тощо. Наприклад: *Свою ідею я почерпнув із славетної історії Київської Русі* (К.); *Гуляшовий комунізм, як часто називали кадарівський режим в Угорській Соціалістичній Республіці...* (К.).

З-поміж хоронімів у романі виділимо насамперед топонім *Закарпаття (Закарпатська область)*, який вживається і в поетичному стилі: *у найзахіднішому куточку нашої Батьківщини, на мальовничій Срібній Землі, на Закарпатті* (К.). Нами також зафіксовані поодинокі випадки використання хоронімів: *Балкани – це територія крайнощів і емоційних надламів* (К.), *На Галичині й на Буковині міста гарніші й багатші, ніж на Закарпатті* (К.), *Успіхи були значними, його армії вдалося звільнити Трансільванію, де нашого Ференца Ракоці одразу ж обрали князем* (К.)

Серед ойконімів найчастіше вживається вигадана автором назва закарпатського міста Виноградів – *Ведмедів*. Письменник із сарказмом пише про повальне перенайменування назв населених пунктів, що розпочалося з приходом Радянської влади: *Давніше місто називалося просто й вичерпно – Медів, але згодом прийшли орди з імперії ведмедів, які й перейменували населений пункт* (К.)

Калейдоскопічністю відрізняється згадування письменником багатьох міст Європи: *Відня, Будапешта, Праги, Бухареста, Варшави*, українських міст: *Львова, Києва*. Наприклад: *Мабуть, можна надібати якісь записи сновидінь мешканця Варшави, Стокгольма чи Гамбурга, але ви навряд чи знайдете щоденник снів жителя Бухареста, Любляни чи Ужгорода* (К.); *...майже у нас під боком – у колишній Югославії – люди теж збудували тунель, щоб вибиратися з обложеного Сараєва* (К.).

З-поміж закарпатських ойконімів найчастіше використовуються назви *Ужгород, Мукачеве, Берегово*, населені пункти, що розташовані у Виноградівському (у романі – Ведмедівському) районі: *– А мене покійний тато теж попереджав: не бери свиню з села Сасова, а жону – з Королева! Але я не послухав, одружився з тобою, і на весіллі мені всі печінки виїли тости*

про те, що **Королево** – село королів, а ти – як королева. Як королева ти! (К.); ... у хатині гостинного діда, що жив на околиці прикордонного села **Вилок** (К.).

Ойконім **Москва** у романі вжито у значенні Росія: *Тому нам і потрібна євроінтеграція, геть від Москви!* – виснував своє Тис (К.).

Гідронімів та оронімів у творі небагато, найчастіше згадуються **Карпати, Тиса**, озеро **Кунігунда** у **Солотвині** тощо.

Урбаноніми письменник використовує переважно при описі Ведмедіва та Ужгорода: площа **Миру**, вулиця **Станційна**, вулиця **Партизанська**, вулиця **Університетська**, вулиця **Корзо**.

Коментуючи деякі назви вулиць, А. Любка не відмовляє собі у можливості по іронізувати з приводу найменувань, що були запроваджені ще в радянські часи: *Мірча жив у Ведмедеві на вулиці Партизанській. Назву ця вулиця отримала ще в часи імперії ведмедів, а сама була відомою з того, що в її кінці розташовувався міський цвинтар, тож місцевий люд жартував, що черговий небіжчик відправляється «до партизанів», тим і висловлюючи своє ставлення до окупантів* (К.); *Тож з іншого боку, площа Миру в другому – прихованому – значенні своєї назви була ще й площею Окупації.* (К.).

Таким чином, топоніми, які вжито автором, належать до реальної топонімії (за винятком Ведмедіва). Тобто простір, який змальовує письменник, цілком реалістичний. Цілком очевидно те, що гідронімія роману реальна: **Тису, Уж, Дунай** та ін. легко знайти на фізичній карті світу. Так само не становитиме труднощів відшукати макротопоніми – назви держав (**Україна, Угорщина, Румунія** та ін.) чи ойконіми (**Ужгород, Будапешт, Відень, Київ** тощо). Те ж можна сказати й про ороніми, хороніми.

Ергоніми – назви організацій, виробничих і громадських об'єднань (ця група власних назв позначається терміном ергонімія і включає величезну кількість найменувань – від партій, товариств, заводів, вузів до кінотеатрів, кооперативів, магазинів, фірм тощо). Ергоніми відносять до одного з видів

урбанонімів⁵². Деякі ономасти відносять до ергонімів також назви ЗМІ – газет і журналів⁵³. Однак, на нашу думку, доцільніше віднести назви ЗМІ до хрематонімів, які ми розглянемо нижче.

Особливо багато у творі згадуються політичні партії, громадські організації та рухи. З іронією А. Любки пише про громадську «активність» головного героя: *Тис був членом усіх патріотичних організацій, що діяли в місті: Всеукраїнського товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка «Просвіта», партії «Народний Рух» (і потайки ще й іншої патріотичної партії — «Української республіканської партії «Собор»), «Пласту», спілки Греко-католицької молоді ім. Ромжі, він навіть записався в Союз українок (але членські внески туди не сплачував) (К.).*

У романі подаються як реальні об'єднання, так і вигадані: *Говорилося також про те, що «Барток і його команда однопумців» засновують власну громадську організацію, яка називатиметься «Рука допомоги». Далі з невідомою метою йшов відступ про боснійську організацію столітньої давності «Чорна рука»... (К.). Шовіністична сербська організація «Чорна рука» дійсна існувала і боролась за пансербїтську ідею «Великої Сербії» з підпорядкуванням Королівству Сербів слов'янських народів Балкан, що перебували тоді на теренах Австрійської і Османської імперій.*

Неодноразово згадується в романі і стихійний протестний рух Євромайдан, зокрема у монолозі міського голови Ведмедова Золтана Бартока: *Нагадаю, якщо хтось забув, що я хоч і був посадовою особою, хоч і був членом Партії регіонів, але майже одразу підтримав Євромайдан (К.).*

⁵² Яковлева Е. А. Ономастическое пространство как составная часть «языка города» и его основные единицы (на примере эргонимов г. Уфы) / Е. А. Яковлева, А. М. Емельянова // Вестник Башкирского ун-та. – 2006. – № 3. – С. 84.

⁵³ Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. М. : Наука, 1973. – С. 42.

Нечисленними прикладами представлені інші ергоніми: ресторан «*Ведмежа порція*», готель «*Ведмедів*», кафе «*Дунай*», комунальне підприємство «*Дорога до раю*».

Проаналізуємо використання у романі «Карбід» такої цікавої групи онімів, як хремотоніми – назви окремих предметів. Хремотонімія, як зазначає Н. Янко-Триницька, включає власні назви матеріальних предметів – кораблів, ураганів, алмазів тощо та витворів духовної культури – заголовки творів, назви музичних п'єс, творів живопису, кінофільмів, газет і журналів та ін.)⁵⁴.

Хремотоніми слугують для ідентифікації особливо значущих предметів, об'єктів, артефактів в культурі індивіда, нації, що відтворює картина світу людини.

Зокрема, багато у романі подається марок автівок, які поміняв Ікар: *Його автопарк з року в рік збільшувався і ставав усе химернішим. Після першої придбаної машини – старого «Опеля» – Ікар уже не зупинявся, скуповуючи й ремонтуючи автівки, місце яких давно було на шроті, але йому вдавалося переробити їх на драконів контрабанди. Так у нього з'явилася стара «Нива», бак якої містив майже двісті літрів і нагадував велику подушку під кузовом. Ще пізніше Ікар придбав «Ікарус» – й імітував міжнародні пасажирські перевезення, насправді перевозячи під виглядом туристів лише свою родину, зате на споді автобуса ховався бак, рівних якому не було на всьому західному кордоні України – майже на п'ятсот літрів. Та не через «Ікарус» прозвали його у *Ведмедеві Ікаром* (К.).*

Шляхом нагрівання металу шістдесятилітровий бак старенької допотопної «*Ауді*» автомайстри перетворювали на майже столітрову посудину (К.).

До інших хремотонімів «Карбіда» можна віднести:

⁵⁴ Янко-Триницькая Н. А. Собственные наименования предметов / Н. А. Янко-Триницькая // Рус. яз. в шк. – 1977. – № 6. – С. 27

- літальні апарати: *Не йшлося про «Боїнг» чи навіть «Ан-24», Ікару підійшов би й «кукурудзник» (К.); апарат «К-2004», де «К» означало кордон, а 2004 – наступний рік, в якому винахідник планував запустити свій небесний бізне. (К.).*

- цигарки: *...навіщо ж йому було присобачувати до літака аж шість ящиків **Marlboro** (К.); Дим цей був якимось дивним, незвичним, значно густішим навіть за дешеві «Прилуки» чи «Приму» (К.);*

- морські судна: *А він о тій порі справді мав жалюгідний вигляд: розпластався в старому облізлому кріслі, яке до того ж було без однієї ніжки, тому перекособочилося, мов **Титанік**, що йде на дно (К.);*

- газети: *реальна «Молодь Закарпаття» та вигадана «Зоря Ведмедева»;*

- художні твори: *«Кандід, або Оптимізм» Вольтера, «Кобзар» Т. Шевченка, «Одноденна держава» англійського журналіста, очевидця подій Карпатської України Майкла Вінча;*

- релігійніми: *А контрабанда – це **Біблія, Тора і Коран** закарпатців (К.);*

- назви публікацій у ЗМІ: *«Ікар із Ведмедева»;*

- назви споруд: ***Фонтан Єдності** тощо.*

Окремо можна виділити оніми, що позначають свята: світські та релігійні: *тепер виїжджає з дому тільки раз на рік, на **Пасху** (К.); як можна оминати храм на **Великдень** чи **Різдво** (К.); новий одяг і святкові зачіски були атрибутами **Дня Пресвятої Богородиці**, храмового празника Ведмедева, який щороку святкували 28 серпня (К.); ...до **Дня Незалежності**, 24 серпня, точно справимося (К.); Який же прекрасний подарунок буде моїй Україні на її **День народження!** (К.).*

Насамкінець коротко розглянемо абрєвіатурні оніми в аналізованому романі А. Любки. Їх у творах небагато і більшість з них утворені з початкових

літер (звуків) слів, які входять у вихідне словосполучення, тобто є ініціальними⁵⁵.

Автор ніде не подає розшифрувань абревіатур, оскільки вони є загальновідомими. Наприклад:

Иштван пішов у місцеве ПТУ вчитися на автомеханіка (К.);

Заходиш у тунель під фонтаном у Ведмедеві – виходиш в ЄС (К.);

У цьому йому допоміг наш мовчазний ведмедівець Ігор Лях, хоч про це й не розповідало Бі-Бі-Сі (К.);

Інші читачі газети подумали, що наближаються вибори, тому в ЗМІ знову полізли мармизи кандидатів (К.);

Це було втіленням історичної «підземної залізниці» в США (К.);

найтупіший – начальник обласного ДАІ (К.);

Земля вигадує невиліковні хвороби, рак, СНІД, віруси й епідемії, щоб почистити людські ряди, щоб нас не було аж сім мільярдів (К.);

Після публічної сварки із ССРСР, коли Румунія в 1968 році відмовилася вводити танки в непокірну Прагу... (К.);

От рухівці ж не пішли проводити збори в сам будинок КГБ, правда? (К.).

Коментарів потребують, на нашу думку, дві останні абревіатури.

Найбільша держава того часу СРСР (Союз Радянських Соціалістичних Республік) у романі послідовно називається *Советський Союз* або позначається абревіатурою *СССР* (*Союз Советських Соціалістичних Республік*).

Тобто, письменник компонент *Радянський* змінює на *Советський* (за зразком російської мови). Це, на думку М. Максимюк, можна пояснити тим, що для жителів західноукраїнських земель усе радянське було і залишається чужим, ворожим, і тому для називання цієї держави (і системи в цілому) використовувалась назва, принесена сюди представниками цієї системи. Ними

⁵⁵ Тур О. Структурна специфіка ініціальних абревіатур сучасної української мови / О. Тур // Філологічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 8. – Полтава : Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2011. – С. 116.

ж були переважно росіяни (або зрусифіковані українці чи представники інших національностей), у їхньому, мовленні слово «*советский*» було цілком природним. Несприйняття жителями Західної України і Буковини тієї системи відобразилось у використанні автором у їхньому мовленні (і в тканині тексту) лексеми *Советський*⁵⁶.

Схожа тенденція і з використанням абрєвіатури *КГБ*. В офіційній українській мові вона переклалась як КДБ (Комітет державної безпеки), але в розмовному спілкуванні продовжувало використовуватись скорочення *КГБ* у пам'ять про страшні часи діяльності цієї організації.

Щодо складових абрєвіатур, які утворюються з початкових складів кожного слова словосполучення, то в романі всі вони включають до свого складу елемент *Євро-*:

...ніхто їм не забороняє вступати в Євросоюз, бо вони й не можуть, і не треба їм (К.);

Зрештою, за це й стояв Євромайдан, за який принагідно пропоную випити! (К.);

Ми, ведмедівці, самі собі Європарламент! (К.);

Євробаченні? – розчарувався міський голова (К.).

Отже, власні назви у досліджуваному романі А. Любки репрезентують індивідуальний неповторний стиль письменника, виступають яскравими показниками специфіки його онімного письма, творять онімний простір творів. Проведений аналіз доводить, що вживання тих чи інших онімів передусім залежить від змісту та тематики твору. Оніми письменника характеризуються емоційною маркованістю, образністю, виконуючи такі важливі функції: художньо-образної характеристики персонажа чи іншого об'єкта іменування; «псевдонімів» певних осіб; вираження певних комплексів ідей або окремих думок автора або персонажів твору; передачі у творі історичного та національного колориту, створення комічно-гумористичної картинки тощо.

⁵⁶ Максимюк М. В. Особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» / М. В. Максимюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 100.

Оніми роман «Карбід» стають предметом обігрування, допомагаючи передати авторський задум.

ВИСНОВКИ

Дослідивши літературно-художній антропонімікон у романі А. Любки «Карбід», ми дійшли таких висновків.

Ономастичний простір художнього тексту становить структурну єдність із ієрархічною підпорядкованістю одиниць, і ця структура залежить від функціонального спрямування художнього твору, авторського задуму, ідіостилю, жанру твору. Ядерною частиною в системі онімного простору можна назвати антропонімію, другий пласт утворює топонімія, інші ж розряди онімів становлять фонову його частину. Антропонімія художнього твору як система власних особових назв заслуговує окремого ґрунтовного вивчення як з теоретичного, так і з практичного погляду, бо антропоніми відіграють важливу роль у розкритті головної теми й ідеї, авторського задуму та сюжету, вони є ключовими словами у складній композиції художнього тексту. Робота письменника передбачає добір імен або створення нових на основі наявних моделей та переходу апелятивів у розряди онімів. Завдяки власним назвам читач сприймає художній текст через низку асоціацій, які впливають на розуміння твору та його декодування.

Специфіка образно-художнього осмислення слова відбивається і на функціях власних назв, які включені до складу літературного твору. У художньому тексті оніми підлягають функціональній перебудові, і головними стають інші функції, домінування певною з яких залежить, насамперед, від жанру твору. Незважаючи на те, що питання функціонування онімів у

художніх текстах стають об'єктом дослідження практично всіх мовознавців, цілісної класифікації функцій власних назв у художньому тексті нема досі. Тим більше, що літературна ономастика постійно розвивається, даючи нові матеріали для внесення змін у підходи для класифікації функцій онімів у текстах художніх творів.

Погоджуємося з думкою тих науковців, які наполягають на тому, що найголовнішою стає не номінативна (ідентифікаційна), а стилістична функція, у якій вони розрізняють інформаційно-стилістичний та емоційно-стилістичний різновиди. За Л. Белеєм, за стилістичною функцією можна виокремити чотири групи літературних антропонімів (як й інших онімів): нейтральні, характеристичні, дейктичні та ідеологічні. Характеристична роль антропонімів у художньому творі, що суттєво відрізняє літературні імена від реальних, є однією з найважливіших їх функцій. Первинне значення оніма в реальній ономастиці є послабленим, але автор його активізує у творі, що посилює враження. Така роль оніма пов'язана не тільки з контекстом, а також із ставленням інших героїв до носія такого найменування. Це, насамперед, стосується промовистих імен та прізвищ.

До основних факторів створення експресії в іменах слід віднести: внутрішню форму власних імен, створених письменниками; збіг найменування персонажа із загальновідомим історичним, міфологічним, літературним власним іменем; словотвірну специфіку власних імен; експресивність фонетичної будови онімів.

За жанром «Карбід» є пригодницьким, авантюрним романом. В його основу ліг дійсний факт наявності тунелю на українсько-словацькому кордоні, який тривалий час експлуатували контрабандисти. Тому переважна кількість героїв роману – саме представники незаконного бізнесу. Кожний з них має прізвище (а то й декілька), яке характеризує їх носіїв. Так Степан (Іштван) став у романі Ікаром за спробу здійснити обгородку на кордоні через повітряний простір; румун Мірча за свої «досягнення» в контрабандній справі отримав прізвище Геній Карпат; гробар Ічі – Квазімодо, патологоанатом

Уляна Крук – Дияволиця та Дохторка, хоча її хижацький характер «закладений» у самому прізвищі. Характеристичними є прізвиська і головного героя твору – Тис і Карбід, не говорячи вже про інтерпретації прізвиська Тис, зроблені його дружиною Марічкою.

Імена історичних осіб виконують у романі номінативно-інформативну функцію, відтворюють колорит певної епохи. Перед читачем постають відомі історичні постаті, політики, митці, різних часів і народів, герої відомих творів світового мистецтва тощо. Вживання імен історичних осіб є свідченням глибокої обізнаності автора з надбанням рідної та світової культури, його поваги до титанів світового мистецтва.

Щодо структури антропонімів аналізованого роману, то в ньому можна виділити: одно-, дво- та багаточленні літературно-художні утворення.

Таким чином, літературно-художні антропоніми А. Любки мають здатність узагальнювати одним словом найбільш типові риси денотата, у яких яскраво проявляється характер, дотепність їх творців.

Можемо зазначити, що попередньо об'єкт дослідження роман Андрія Любки «Карбід» не був досліджений. Тож, під час дослідження нами були наведені безліч антропонімів з роману «Карбід», лєвова частка з яких була запозичена з угорської культури, це, насамперед, було зумовлено тим, що на території сучасної України проживають етнічні угорці, історично так склалося, що попередньо ці землі належали до Австро-Угорської імперії.

Чисельною групою онімів у романі «Карбід» є топоніми, з-поміж яких ми проаналізували макротопоніми, хороніми, гідроніми, омоніми, а також мікротопонім, зокрема урбаноніми. В числі цього різновиду онімів ми розглянули реальні та вигадані автором власні назви в сьогоднішньому та історичному аспектах. Дослідження показало, що топоніми, які вжито автором, належать до реальної топонімії (за винятком Ведмедіва). Тобто простір, який змальовує письменник, цілком реалістичний.

Серед ергонімів переважають назви організацій, виробничих і громадських об'єднань, з-поміж яких теж є реальні і вигадані об'єднання.

Хремотоніми в романі (марки автівок, цигарок, літальних апаратів, реальних та вигаданих назв газет, назв художніх творів тощо) слугують для ідентифікації особливо значущих предметів, об'єктів, артефактів в культурі індивіда, нації, що відтворює картина світу людини.

Абревіатурних онімів у досліджуваному романі А. Любки небагато, і більшість з них є ініціальними. Автор ніде не подає їх розшифрування, оскільки вони є загальновідомими. Щодо складових абревіатур, які утворюються з початкових складів кожного слова словосполучення, то в романі всі вони включають до свого складу елемент *Євро-*.

Отже, власні назви у романі А. Любки «Карбід» репрезентують індивідуальний неповторний стиль письменника, виступають яскравими показниками специфіки його онімного письма, творять онімний простір творів. Проведений аналіз доводить, що вживання тих чи інших онімів передусім залежить від змісту та тематики твору. Оніми письменника характеризуються емоційною маркованістю, образністю, виконуючи такі важливі функції: художньо-образної характеристики персонажа чи іншого об'єкта іменування; «псевдонімів» певних осіб; вираження певних комплексів ідей або окремих думок автора або персонажів твору; передачі у творі історичного та національного колориту, створення комічно-гумористичної картинки тощо. Оніми роман «Карбід» стають предметом обігрування, допомагаючи передати авторський задум.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антономазія//Енциклопедичний словник класичних мов/Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. – С. 40.
2. Белей Л. До проблеми терміно-понятійної нормалізації літературно-художньої антропоніміки / Л. Белей // Проблеми слов'янської ономастики : зб. наук. праць. – Ужгород : УжНУ, 1999. – С. 7-12.
3. Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ-ХХ ст. / Л. Белей. – Ужгород : Патент, 1995. – 120 с.
4. Бойченко О. Нотатки на полях «Карбіда» / О. Бойченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2015/10/02/notatky-na-poljah-karbida/>.
5. Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста / Н. В. Васильева. – М. : Академия гуманитарных исследований, 2005. – 224 с.
6. Герасимчук В. А. Антропоніми : історія і сучасність : навч. посіб. / В. А. Герасимчук, А. Ф. Нечипоренко. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2002. – 152 с.
7. Гуцуляк М. Нарцистичний натуралістичний романтик-верлібрест Любка / М. Гуцуляк //Буквоїд: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2012/11/21/083757.html>.

8. Зинин С. И. Введение в поэтическую ономастику / С. И. Зинин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.planeta-imen.narod.ru/litonomastika/vstuplenije.html>.
9. Калинин В. М. Литературная ономастика или поэтика онима : метод. указ. к спецкурсу / В. М. Калинин. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 38 с.
10. Калинин В. М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 408 с.
11. Калитенко Т. «Карбід». Посібник із дутого донкіхотства»/Т. Калитенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.chytomo.com/issued/karbid-posibnik-iz-dutogo-donkixotstva>.
12. Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі /Ю. О. Карпенко // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – Вип. 37. – С. 167-171.
13. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: зб. статей /Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2008. – 328 с.
14. Карпенко Ю. О. Функції топонімічних назв у творах О. Ю. Кобилянської: До питання про топонімічну стилістику / Ю. О. Карпенко // Творчість Ольги Кобилянської. – Чернівці: ЧДУ, 1963. – С. 58-62.
15. Коваль Н. Філогінія Андрія Любки, або Географія чи порнографія? / Н. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lyubka.net.ua/index.php/news/159-doslidzhennia-tvorchosti-andriia-liubky>.
16. Колодійчик І. Андрій Любка і його літературний тунель у Європу: інтерв'ю /І. Колодійчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://culture.pl/ru/article/andriy-lyubka-i-yogo-literaturniy-tunel-u-ievropu>.
17. Коржанова Ю. В. Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії Бориса Олійника) / Ю. В. Коржанова, Т. М. Можарова // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2008. – Вип. 6 (53). – Ч. 2. – С. 78-82.
18. Литвин Л. М. Характеристична функція художніх імен /Л. М. Литвин // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць. – К.: КНЛУ, 2002. – Вип. 8. – С. 191-196.

19. Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка : автореф. дис. канд. філол. наук / Г. П. Лукаш. – Дніпропетровськ: ДНУ, 1997. – 18 с.
20. Луцишина О. Закарпатський Овідій та його метаморфози/О. Луцишина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrzurnal.eu/pol.archive.html/577/>.
21. Любка А. Карбід : роман / А. Любка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rulit.me/books/karbid-read-481628-1.html>.
22. Максимюк М. В. Особливості функціонування топонімів у романі В. Кожелянка «Дефіляда в Москві» / М. В. Максимюк // Ономастичні науки. – 2006. – № 1. – С. 97-103.
23. Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики / Г. І. Мельник // Записки з ономастики : зб. наук. праць. – Вип. 11. – Одеса : ОДУ, 2008. – С. 20-28.
24. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис. ... канд. філол. наук / М. Р. Мельник. – Одеса : ОДУ, 1999. – 18 с.
25. Михайлов В. Н. Специфика собственных имен в художественном тексте / В. Н. Михайлов. – Симферополь : СГУ, 1979. – 108 с.
26. Мініна О. [Проблема класифікації функцій поетонімів у художньому тексті](#) та їх розрядів за денотатом / О. Мініна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p= achapter&bid=19893&chapter=1>.
27. Наумова Т. М. Номінація особи у сатирично-гумористичних текстах Івана Франка та Володимира Самійленка : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т. М. Наумова. – К. : Інститут української мови НАН України, 2005. – 18 с.
28. Остроушко О. Семантичні й функціональні особливості онімів у поезії І. Жиленко, О. Забужко, Ю. Покальчука / О. Остроушко // Філологічні студії. Науковий вісник КНУ: зб. наук. праць / за заг. ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 2012. – Вип. 8. – С. 242-258.
29. Поляков М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики / М. Я. Поляков. – М.: Сов. писатель, 1986. – 480 с.

30. Рогозина В. И. Референтная коннотация антропонимов в языке произведений исторического жанра / В. И. Рогозина // Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации. – Донецк: ДонНУ, 1993. – С. 142-153.
31. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного/А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
32. Супруненко О. «Карбід», заряджений на потужний вибух/О. Супруненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://zn.ua/ukr/ ART/karbid-zaryadzheniy-na-potuzhniy-vibuh-.html](https://zn.ua/ukr/ART/karbid-zaryadzheniy-na-potuzhniy-vibuh-.html).
33. Трофименко Т. Частина друга. Красивий» /Т. Трофименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2015/12/25/chastyna-druha-krasyvyj/>.
34. Тунель між Україною та Словаччиною будували на очах мешканців Ужгорода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/tunel_mizh_ukrainoyu_ta_slovachchynoyu_buduvaly_na_ochah_meshkantsiv_uzhgoroda_114873.html.
35. Тур О. Структурна специфіка ініціальних абревіатур сучасної української мови / О. Тур // Філологічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 8. – Полтава: Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2011. – С. 116-120.
36. Фоянкова О. И. Имя собственное в художественном тексте: учеб. пособие / О. И. Фоянкова. – Л. : Наука, 1991. – 104 с.
37. Хлисту́н І. В. Власна назва в українській поезії II пол. ХХ ст. (семантико-функціональний аспект): автореф. дис. канд. філол. наук/І. В. Хлисту́н. – К.: КНУ, 2006. – 20 с.
38. Хлисту́н І. Топоніми в художньому тексті (на матеріалі української поезії II пол. ХХ ст.) / І. Хлисту́н // Урок української. – 2003.– № 10.– С. 24-25.
39. Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобiв української мови: монографія / В. А. Чабаненко. – Запорiжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.
40. Яковлева Е. А. Ономастическое пространство как составная часть «языка города» и его основные единицы (на примере эргонимов г. Уфы) /

Е. А. Яковлева, А. М. Емельянова // Вестник Башкирского ун-та. – 2006. – № 3. – С. 84-87.

41. Янко-Триницкая Н. А. Собственные наименования предметов / Н. А. Янко-Триницкая // Рус. яз. в шк. – 1977. – № 6. – С. 27-31.

